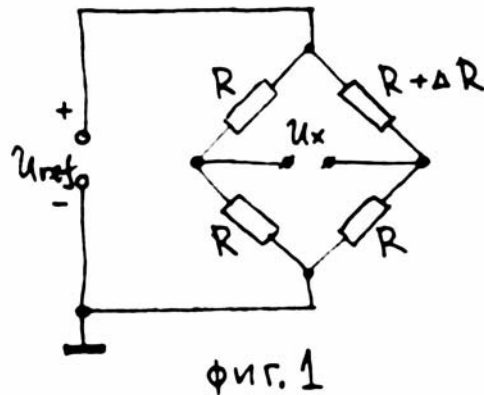

У П Р А Ж Н Е Н И Е № 3

УРАВНОВЕСЕН МОСТ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА СЪПРОТИВЛЕНИЕ (ПРОВОДИМОСТ)

I. Теоретична постановка

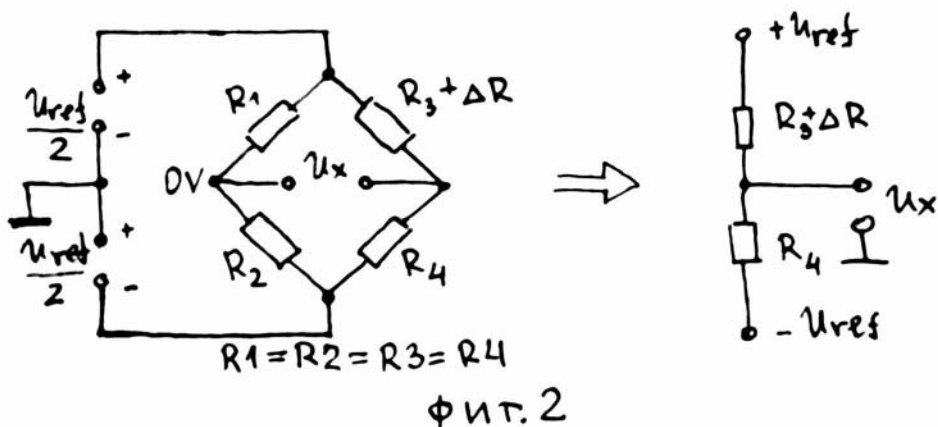
Много често в устройствата за измерване и регулиране се използват мостови схеми. Класическата схема на четирираменен мост включва четири еднакви резистора единият от които $R+\Delta R$ се променя – фиг.1. Обикновено това е сензор с който се измерват различни величини, например температура. Напрежението в изхода на моста

U_x е пропорционално на измерваната величина, но и на U_{ref} .

Ако мостът, вместо с едно напрежение U_{ref} , спрямо маса, се захрани с две $+U_{ref}/2$ и $-U_{ref}/2$ и когато $R_1=R_2$, напрежението в общата точка на R_1 и R_2 ще е $0V$.

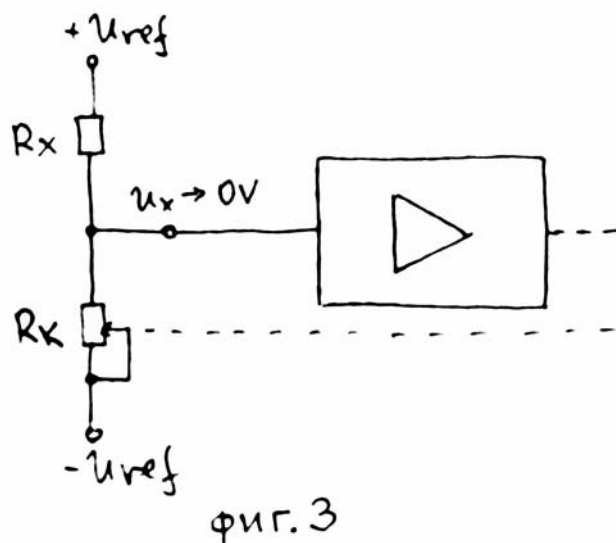
Така лявата част на моста става излишна и се получава схемата на фиг.2.

Тя се нарича полумостова схема. Изходното напрежение е същото както при четирираменния мост и се измерва между общата точка на R_3 и R_4 и маса ($0V$). За улеснение $U_{ref}/2$ е означено с U_{ref} .

Изходното напрежение на моста се усилва, преобразува, измерва, регистрира и т.н. Схемите от фиг. 1 и 2 се наричат неуравновесени мостови схеми.

Има и друг начин на измерване - фиг.3. Изходното напрежение на моста U_x (след като се усили и преобразува) служи за промяна на съпротивлението R_k , докато U_x стане равно на $0V$. Тогава R_k е равно на R_x ($R_x = R + \Delta R$). Тази схема (метод на

измерване) се нарича уравновесена мостова схема.

При неуравновесените мостови схеми грешката на измерването се получава от натрупването на грешките на отделните стъпала между моста и регистриращото устройство.

При уравновесените схеми грешката от измерването се определя преди всичко от характеристиката (грешката) на уравновесяващия елемент R_k .

В практиката се използват и двата вида мостови схеми – неуравновесените са по-прости, по-бързи и по-евтини. Уравновесените са по-точни но по-скъпи и по-бавни. Най-същественото им предимство е, че **напрежението което захранва моста не влияе върху точността на измерване.**

В това лабораторно упражнение се изследва уравновесена мостова схема. Като уравновесяващ елемент се използва 8-разряден ЦАП - MC1408L8. Този ЦАП е с токов изход - изходният му сигнал е ток. Стойността на тока се определя от опорното напрежение и кода който се подава на входове А1÷А8 – виж описанието на MC1408.

Внимание А1 е най-старшия бит (MSB), а А8 – най-младшия (LSB) !

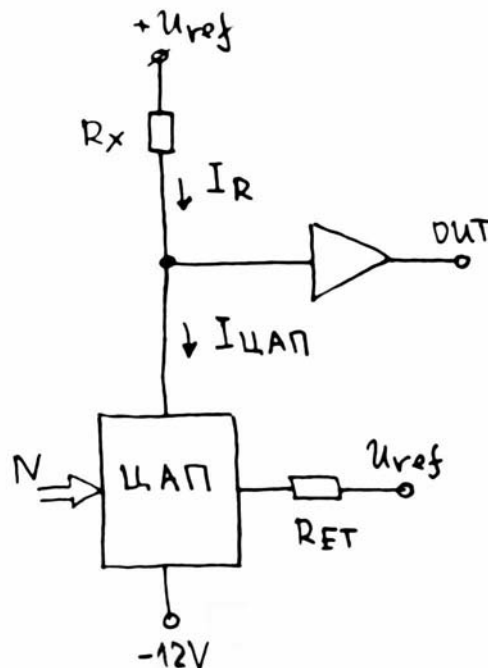
Формулата за тока през ЦАП е
$$I_{\text{ЦАП}} = \frac{U_{\text{ref}}}{R_{\text{ЕТ}}} \cdot \frac{N}{2^n}$$
, където n е разрядността на

ЦАП, а N е кодът който се задава на цифровите входове А1÷А8 ($N=0 \div 2^n-1$). За 8-разряден ЦАП 2^n е 256. Ако преобразуваме формулата за $I_{\text{ЦАП}}$ и заместим 2^n с 256 се

получава:
$$\frac{R_{\text{ЕТ}} \cdot 256}{N} \cdot I_{\text{ЦАП}} = U_{\text{ref}}$$
. Това отношение може да се разглежда като променлив резистор $R_{\text{ЦАП}}$, като стойността му се променя с N ($0 \div 255$).

Принципът на работата на моста може да се поясни с дадената схема – фиг.4. С ЦАП се задава такава стойност на тока, че да се получи равенство $I_R = I_{\text{ЦАП}}$.

Токът през резистора е: $I_R = \frac{U_{\text{ref}}}{R_X}$, а токът през ЦАП $I_{\text{ЦАП}} = \frac{U_{\text{ref}}}{R_{\text{ЕТ}}} \cdot \frac{N}{256}$

Фиг. 4

Вижда се, че двата тока I_R и $I_{ЦАП}$ са пропорционални на U_{ref} :

$$I_R = U_{ref} / R_x \quad I_{ЦАП} = U_{ref} N / R_{ЕТ} \cdot 256$$

Когато мостът се уравни ($I_R = I_{ЦАП}$) се получава:

$$U_{ref} / R_x = U_{ref} \cdot N / (R_{ЕТ} \cdot 256) \rightarrow R_x = R_{ЕТ} \cdot 256 / N$$

т.е U_{ref} не участва във формулата за изчисление на R_x и няма да влияе върху точността на измерване. Това, както бе казано по-горе, е едно от предимствата на уравновесените мостови схеми.

Мостът се уравнива като се сменя кодът N . Висока точност на измерването се получава когато имаме максимум значещи разряди. За 8-разряден ЦАП това означава N да е от 128 до 255 (от 0,4% до 0,8% грешка).

В случая, ако $R_{ЕТ}$ е $2,5k\Omega$, с максимална точност ще се измерват само резистори от 2,5 до 5 $k\Omega$, като резистори по-малки от $2,5k\Omega$ изобщо няма да може да се измерват ($I_R > I_{ЦАПmax}$). За да се разшири обхватът на измерване в схемата са въведени делители на ток и превключвател на опорното напрежение.

Схемата на макета на уравновесен мост е дадена на фиг.5.

Опорното напрежение U_{ref} се получава от шунтов стабилизатор TL431. Номиналното напрежение на TL431 е 2,5V като с външни резистори то може да се променя в широки граници. На схемата U_{ref} се настройва с VR1 - 1k Ω . Напрежението към R_x се подава през инвертиращ буферен усилвател. Чрез превключвателя P1 се променя коефициентът на предаване на усилвателя и така се получават две стойности на напрежението – по абсолютна стойност едното е равно, а другото е 16 пъти по-малко от опорното U_{ref} . Операционните усилватели OA2 и OA3 и полевите транзистори VT1 и VT2 в обратната връзка образуват делител на токове с коефициент, който се задава от управляемите превключватели P2, P3 и P4.

Така целият обхват се разширява значително и R_x се измерва с точност по-добра от 1,0% за стойности от няколко десетки Ω до няколко десетки $k\Omega$.

За да не се претрупва схемата не са показани всички връзки към ЦАП (МС1408, както и към операционните усилватели.

Логическото състояние на входовете на ЦАП и на превключвателите се показват със светодиоди които светят при високо ниво – логическа 1.

За сравнение на $I_{\text{ЦАП}}$ и I_{R}^* е използван компаратор – ОА4. Ако $I_{\text{ЦАП}}$ е по-голям от I_{R}^* , на входа на компаратора напрежението е отрицателно, на изхода имаме високо ниво и светодиодът OUT свети.

Светодиодът, освен като индикатор, се използва и като защита на логическия вход когато макетът се управлява с микроконтролер. Напрежението на изхода на компаратора е $\pm 10\text{V}$, а допустимото за микроконтролера е 5V .

Превключвателите P1 ÷ P4 са MOS ключове 74LVC1G3157GV с управляващо напрежение 5V .

Мостът може да се управлява по два начина – ръчно или с микроконтролер (например Ардуино).

В първия случай се ползва допълнителен модул с монтирани превключватели който се включва на куплунга X1. Когато се ползва микроконтролер перата на куплунга се свързват към портовете на контролера.

III. Задачи за изпълнение и указания за работа:

Предварителна подготовка (домашна работа):

1. Да се разучи принципната схема.

2. Да се съставят формули и се изчислят:

U_{ref} - опорното напрежение за крайните положения на тримера VR1.

U_1 - напрежението в изхода на ОА1 за двете положения на P1.

U_2 - напрежението върху резистора 2k (между дрейна на VT1 и $+5\text{V}$) за $R_x=5\text{k}\Omega$ при три положения на превключвателите - включени (затворени) P2, P2+P3 и P2+P3+P4.

I_{R}^* - изходният ток, за $R_x = 5\text{k}\Omega$; P2 – затворен и P1 – в двете положения.

R_{min} - минималната стойност на R_x която може да се измерва.

R_{max} - максималната стойност на R_x която може да се измерва при грешка по-малка от 5%.

Токът I_R^* се определя като токът I_R (през R_x) се умножи по коефициенти определени от състоянието на превключвателите $P1 \div P4$.

Изчисляването на стойността R_{min} става като се има предвид, че токът I_R е равен на $U1 / R_{min}$, максималната стойност на $I_{ЦАП} = U_{ref} / R_{ET}$ и съответно I_R^* не може да надвишава $I_{ЦАП} (max)$.

Максималната стойност R_{max} се изчислява чрез най-малкия ток който може да се зададе (измери) с точност 5%. Това се получава когато $N \geq 20$, т.е $U1=U_{ref} (P1=0)$ и $P2=0, P3=0, P4=0$.

Да се определи и стойността на R_x когато само А7 (LSB) на ЦАП е 1. Това определя прага на чувствителност на моста.

3. Да се напише обобщена формула за изчисление на R_x , като функция на състоянието на $P1 \div P4$ и на входовете на ЦАП А1÷А8 (числото N).

За да се състави формула трябва да се изчислят коефициентите на предаване по ток при различните състояния на превключвателите $P1 \div P4$ и се изразят I_R^* и I_R когато $I_R^* = I_{ЦАП}$.

4. Да се състави алгоритъм на работа на моста.

Алгоритъмът за управление на моста се състои в изравняване на токовете I_R^* и $I_{ЦАП}$. Всъщност се определят двете последователни стойности на N при които компараторът сменя състоянието си. За максимална точност (по-добра от 1%) тези стойности трябва да са от 128 до 255. Изключение прави най-високоомният обхват където грешката може да достигне 5%.

5. Да се подготви таблица която да се попълва при работа в лабораторията.

Таблицата да включва всички измервания, като има място за нанасяне на изчисленията и на измерените стойности, и на получената грешка.

Работа в лабораторията:

6. Да се установи съответствието между схемата и макета – разположение на контролните точки, тримерите за настройка и т.н.

7. Да се измерят захранващите напрежения $+V$, $-V$ и $5V$.

Макетът се захранва с AC/DC адаптер $+12V$. Номиналните стойности на напреженията в контролните точки са $+12V$, $-12V$, $+5V$ и трябва да са в граници $\pm 5\%$.

8. Да се нулира напрежението на несиметрия на операционните усилватели.

Тример-потенциометрите се намират непосредствено до операционните усилватели. OA1 и OA3 са нулирани – положението на тримерите не бива да се променя. За нулиране на OA2 се измерва напрежението в единия край на R_x – този който е свързан към сорса S на VT1. Волтметърът трябва да е на минимален обхват ($200mV$), а стойността на R_x $5 \div 10k$.

Нулирането на OA4 става при включено мостче J3 (J1 и J2 изключени). Измерва се напрежението в изхода на OA4 (точка OUT) и се настройва да е нула.

9. Да се настрои U_{ref} и измери U_1 . Резултатите да се сравнят с изчислените.

Измерва се U_{ref} за двете крайни положения на тример VR1. Получените стойности се сравняват с изчислените. След това U_{ref} се настройва да е $5V$.

Измерва се U_1 в изхода на OA1 за двете положения на превключвателя P1. Измерването става на клемата на R_x .

10. Да се измерят коефициентите на предаване на делителя на ток при четири положения на превключвателите (P2÷P4).

Включени са мостчета J1 и J3. Измерва се напрежението в т. OUT за четири положения на превключвателите:

- всички изключени;
- включен P2;
- включени P2+P3;
- включени P2+P3+P4.

11. Да се настрои и провери работата на ЦАП МС1408L8.

Включени са мостчета J2 и J3. Измерва се напрежението в т. OUT. За код N се задава 128 ($A1=1$, останалите = 0). С тримера VR_{ET} се настройва показание 1,000V, което е $1/2$ от $I_{ЦАП\ max}$.

Проверява се “тежестта” на всеки разряд от A7 до A1. Изчислява се грешката.

12. По съставения алгоритъм да се измерят три различни резистора.

Критерий за правилна работа на съставения алгоритъм е когато компараторът сменя състоянието си при подаване на две съседни стойности на N и при условие, че N е между 128 и 255.

13. Опитно да се установят R_{min} и R_{max} и да се сравнят с изчисленияте.

За R_{min} - задава се максималната стойност на N и подходящо състояние на превключвателите.

За R_{max} – задава се стойност 20 (десетично) на N и подходящо състояние на превключвателите.

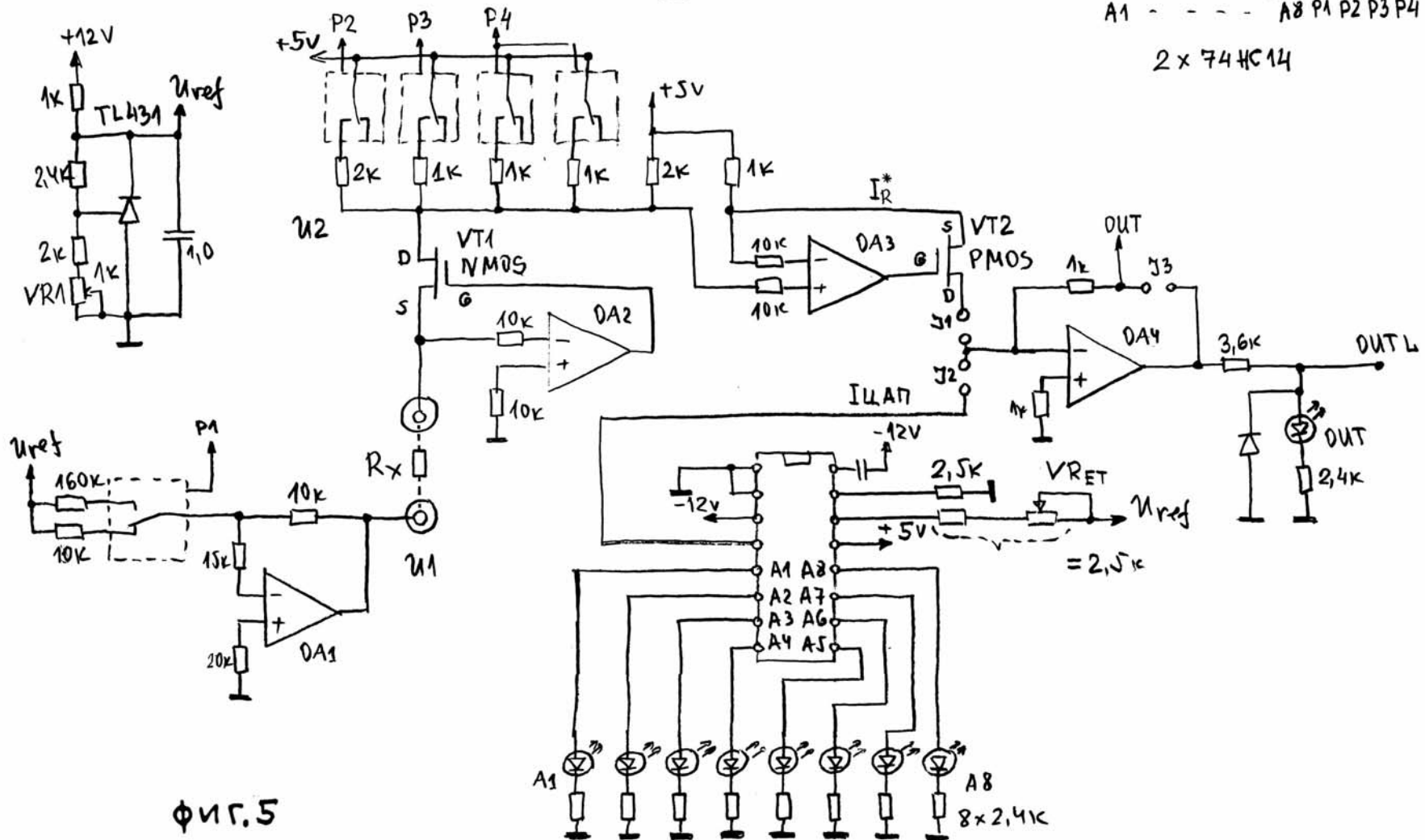
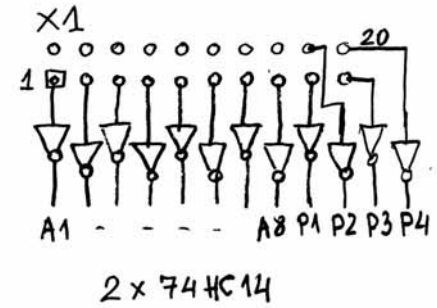
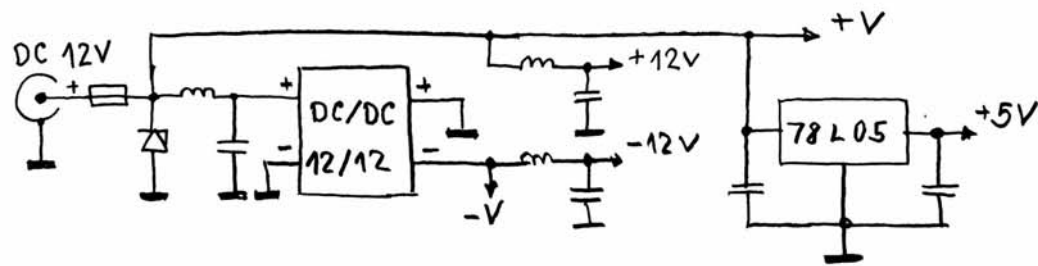
14. Един и същи резистор да се измери при три стойности на опорното напрежение U_{ref} .

U_{ref} се променя (с $VR1$), като стойността не бива да надвишава 5,3V.

15. Всички измервания и изчисления да се нанесат в таблицата.

16. Да се направят изводи от резултатите.

Фиг. 5

